

Слађана Ристић Горгиев

Филозофски факултет, Ниш

Центар за црквене студије, Ниш - Србија и Црна Гора

ОДРЕЂЕЊА ФИЛОСОФИЈЕ СВ. ЈОВАНА ДАМАСКИНА

Апстракт: Овај се рад бави дефиницијама филозофије Св. Јована Дамаскина из хришћанске перспективе. Шест дефиниција филозофије које даје Дамаскин покривају сва подручја философских истраживања. Кроз онтолошку, гносеолошку, антрополошку и естетску дефиницију, Св. Јован Дамаскин говори о филозофији као богонадахнутој и боготражитељској науци. Ако је филозофија љубав према мудрости, тада је она љубав према Мудром, заправо љубав према Ономе, који кроз њу аутентично проговара. Филозофија је по Св. Јовану Дамаскину љубав према Богу.

Кључне речи: филозофија, биће, суштина, природа, ипостас, познање, богопознање, уподобљавање, смрт, љубав, мудрост.

На који ће се начин разумети дефиниција филозофије у директној је повезаности са философским системом сваког аутора. Тако добијамо велики број дефиниција филозофије које су углавном зависне од светогледа мислиоца. Но све те дефиниције у начелу покривају ону основну и најширу, да се филозофијом итрага за мудрошћу, односно да се филозофијом, љуби мудрост. Овако широко одређена дефиниција филозофије оставља простора да се сваки плод мудрости уврсти у филозофију. Приступи филозофији су управо из тог разлога веома различити. Јер она покрива огромно поље љубитеља мудрости; од оних који одбацују филозофију, па све до оних који у њој виде основу људске потраге за истином и бесмртношћу.

Ма колико да су различити приступи филозофији, основна тенденција филозофије садржана је у човековој потреби да открије тајну света око себе и у себи. Управо се из тог разлога не може ући у свет филозофије а остати равнодушан према свим оним питањима која она побуђује. Филозофска питања не дотичу само човеков ум него и човеково срце. Она заправо дотичу цело човеково биће. Управо због тога и филозофске одговоре не даје само човеков ум него и цело човеково биће, биће које у својој бити трага и живи са плодовима свога трагања. Бавити се филозофијом стога не значи само стећи одређени културолошки профил, нити значи стећи некакву реторичку вештину, него много више од тога. Филозофија својим питањима уводи у један други свет који је сакривен свакодневницом, и недовољно видљив онима који не љубе мудрост. Филозофија у човековом бићу открива и изоштрава једно друго чуло. Чуло које води истини. Ради оваквог разумевања филозофије треба нагласити да се под филозофијом у античкој Грчкој а још изразитије у византијској филозофији, не подразумева оно што се данас подразумева под

тим појмом. Философија, која у својој бити тежи мудрости, пре свега означава оног који мудрост не само "зна" него "живи". У византијској философији а још изразитије у учењима Светих Отаца она представља истину која се добија Откровењем а не спекулативним увидом и промишљањем. Овако схваћена философија не представља само појмовни систем рационалних категорија, него и ирационалних, односно свих оних помоћу којих се јасније може изразити Тајна. То је разлог ради кога је философија увек била на граници са уметношћу и религијом.

Св. Јован Дамаскин спада у ред Отаца Источног хришћанства, који философију одређују као познање највише истине, која је садржана у Богу. Св. Јован Дамаскин живи у време Византије, а византијска философија до сада још увек у историји философије није довољно оцењена нити проучена. За Светог Јована Дамаскина философија није само теорија, него он живи у складу са истином. Ауторитет Св. Јована Дамаскина не заснива само на мудрости коју поседује, него пре свега на начину живота којим је живео.¹ Светитељство којим је означено његово име значи да је он и својим делима и својим животом био сведок Истине.

Дела која је написао Св. Јован Дамаскин су само поткрепа и образлагање православне вере. Између осталих дела значајно је и дело "Дијалектика" преведено под другим називом "Философска поглавља"². Философска поглавља представљају философски увод у хришћанско богословље, и то кроз тумачење и анализирање смисла свих философских термина коришћених у богословско учење. Пошто је добар познавалац хеленске философије, у "Философским поглављима" осећа се стилски и терминолошки, али не и садржински, утицај Аристотела и неоплатоничара Порфирија. То се пре свега осећа у методологији поделе философије коју Св. Јован Дамаскин дели слично Аристотелу на теоријску и практичну. "Теоријски део философије наима је поимање онога што је бестелесно и невештаствено односно Бога.....теорија је и поимање природе вештаствених ствари односно животиња и биљака, камења.....и поимање природе онога што се некада огледа у вештаству а некада изван вештаства (математика),.....практични део философије опет уређује нарав и поучава како треба живети".³ Теоријску философију Дамаскин дели на богословље и природословље а практичну на етику, икономију и политику. У овоме делу Св. Јован Дамаскин испитује и основне философске категорије као што су биће, суштина, род, квалитет, време, ипостас, индивидуа, идентитет, разлика и тд.

Св. Јован Дамаскин прави разлику између истинске философије и надзирања, и сматра да истинска философија много пружа једном богослову јер

1 Св. Јован Дамаскин био је велики богослов VIII века. Био је поштовалац икона. И поред оскудних података о његовом животу за њега се везује позната икона Богородице Тројеручце. Наима по подацима из његовог житија рука на икони Тројеручици је заправо шака Св. Јована Дамаскина коју је он после усрдне молитве пред Пресветом Богородицом поново "чудом" повратио пошто му је по заповести калифа Валида(705-715) била одсечена.

2 Св. Ј. Дамаскин, *Философска поглавља, Источник знања*, Јасен, Бјели Павле, Никшић, 1997.

3 Св. Ј. Дамаскин, *Источник знања*, Јасен, Бјели Павле, Никшић, 1997, стр.133.

овај као пчела скупља материјал са најразноврснијег цвећа. У томе смислу се он позива и на грчку философију сматрајући да она доприноси у образовању чистог предања, и да притом од ње треба прихватити све оно што је у складу са истином а одбацити све оно што је погрешно и што је блиско надзирању. Зато Св. Јован Дамаскин даје шест одређења философије, покривајући тако све димензије философског испитивања философије. Философија је у начелу, наука над наукама, јер нас уводи у познање Божје премудрости, а да је то тако, сведоче Дамскинове дефиниције философије. Из предстојећих дефиниција философије, може се уочити да је Св. Дамаскин био одличан познавалац хеленске мудрости и да је овим дефиницијама покупио најзначајније плодове хеленског разумевања философије. Али треба нагласити да је Св. Јован Дамаскин све хеленске дефиниције осветлио једним новим хришћанским духом, те тиме философију као божанску науку, поставио на најузвишенији пиједестал међу наукама. Зато се овај рад неће бавити тумачењем ових дефиниција из хеленске перспективе⁴ него управао из перспективе те нове хришћанске светлости којима је Дамаскин обасјао ове дефиниције.

Прва дефиниција је онтолошко-гносеолошка и односи се на то да је "философија познање бића, онаких каква бића јесу, односно познање природе бића"⁵ Ова дефиниција у себи већ садржи крунску дефиницију философије односно основне поставке Дамаскиновог философско-богословског система. Биће и познање бића тичу се заправо Оног који је Јесте, односно Бога. Са једне стране ова прва дефиниција упућује на биће (=τὸ ὄν) а са друге стране на познање (=γνῶσις) бића. Све то постаје јасније ако се има у виду да Св. Јован Дамаскин биће (=τὸ ὄν) одређује као заједничко име свих бића. Биће се пак дели на суштину (=οὐσία) и пројавност(=ἐπιφάνεια). Суштина се одређује као субјект док је пројавност оно што се огледа у суштини као субјект. Суштина је у томе смислу "ствар која постоји сама по себи и нема потребе за (нечим) другим да би постојала".⁶ С друге стране "пројавност је на име ствар која не може постојати по себи, већ своје постојање има у другоме"⁷ У суштини је пројавност. Св. Јован Дамаскин наводи да не треба правити разлику између суштине и природе у ономе смислу у коме су ту разлику видели Грчки философи, јер се природа одређује као начело кретања и мировања сваког тела, "она пак није ништа друго до суштина, јер од суштине има ту могућност, односно кретање и мировање"⁸. Нехришћански философи су, сматра Св. Јован Дамаскин, говорили о разлици између суштине и природе, називајући суштином биће, а природом суштину која је постала врста и која "заједно са бићем које просто јесте поседује и биће на одређен начин"⁹. Тако да, иако се биће дели на суштину и пројавност, оно ипак није њихов род. Зато Св. Јован Дамаскин каже "Свети Оци су најврснију врсту називали суштином и природом и обликом...јер

4 Види: Жуњић, Слободан, *Дефиниције философије у дијалектици Јована Дамаскина*, Филозофски годишњак, 8, Београд, 1995, стр.19-53

5 Ибид, стр.56.

6 Ибид, стр.139.

7 Ибид, стр.77.

8 Ибид, стр. 104.

9 Ибид, стр.91.

се (појам) суштина, изводи од (појма) биће, а природа (=φύσις) од родити(=γενεσις), а *бити* и *родити се* је једно те исто, али и облик и врста значе исто што и природа. Оно пак што је појединачно назвали су јединка и личност и ипостас (=ὕποστασις.....А ипостас захтева да има суштину заједно са пројавностима и да постоји по себи те да се примећује чувством, односно по енергији. Немогуће је, наима да се две ипостаси међусобно не разликују по пројавностима а да се међусобно разликују по броју."¹⁰ И сам појам "ипостас", ὑπόστασις подставити се у ужем смислу означава суштину, а у ширем значи одређену личност. Тако Св. Јован Дамаскин Бога одређује као личност, и описује Га као јединствену онострану суштину која се јавља у три ипостаси, односно у три конкретне личности. Сходно томе унутар Свете Тројице влада принцип заједничарења: Отац рађа и изводи, Син се рађа и станиште је Духа, а Дух исходи и пребива у Сину и просвећује¹¹.

По учењу Св. Јована Дамаскина, Бог је по својој трансцедентности несхватив а по благодати схватив.¹² Мада је Бог по својој суштини несхватљив, он ипак човека није оставио у потпуном незнању већ је дао начине преко којих можемо спознати Његово постојање. Тиме долазимо до другог дела ове дефиније философије која се тиче познања бића. Философија је дакле један од начина познања бића, односно Бога. Св. Јован Дамаскин сматра да ми кроз творевину већ добијамо прва магловиота знања о Њему, преносећи свој ум са променљивог света на непроменљивог Створитеља.

Стога своја "Философска поглавља" Св. Јован Дамаскин почиње расправљајући о знању. Знање је по њему светлост словесне душе, а супротно томе, незнање је мрак. Знање по учењу Св. Јована Дамаскина не представља само информацију или пак само умствено знање, него увид у познање Божје егзистенције који осветљава човекову душу. Човек се по својој природи разликује од бесловесних живих бића управо по способности учења и знања. Знањем Свети Јован Дамаскин назива "истинско познање ствари (бића)"¹³. На овај начин се приближава до већ исказане дефиниције философије односно да је она "познање бића онаквих каква бића јесу"¹⁴. Ако је знање биће (=ὄν) тада се лажно знање одређује као незнање, односно као небиће (=μὴ ὄν).

Ова дефиниција још се јасније допуњује следећом која гласи "философија је познање божанских и човечанских ствари, односно онога што је видно и онога што је невидно"¹⁵. Иако се знање не стиче само умним сагледавањем и разумевањем ствари, ум по Св. Јовану Дамаскину заузима значајно место у спознаји и одређује се као "око спознаје"¹⁶ у човековој души. Зато Св. Јован Дамаскин наглашава да треба приступити правом, односно нелажном Учитељу, јер човеков ум не поседује по себи знање него га добија од Бога. "Јер Христос је ипостасна мудрост и истина, у коме су сакривена сва

¹⁰ Ибид.стр. 91-92.

¹¹ Ј. Дамаскин, Εκδόσις ἀκριβὺς...,ПГ 94, 8

¹² ПГ 94, 1.

¹³ Ј. Дамаскин, *Источник знања*, Јасен - Бјели Павле, Никшић, 1997, стр.54.

¹⁴ Ибид, стр.56, 132.

¹⁵ Ибид, стр.56, 132.

¹⁶ Ибид, стр.54.

блага премудрости и знања и који је Божја сила (Кол. 2,3) и Божја премудрост (1. Кор. 1, 24)".¹⁷Зато Свети Јован Дамаскин наглашава да уз помоћ Јеванђеља треба послушати Божји глас и тако стећи истинско познање ствари.

Али прилазећи Богу (који је истина), треба приступити са пажњом и искрено, јер ако је наше умствено око замагљено страшћу, тешко ћемо јасно осматрити истину. Познању истине треба приступити свом својом душом и свим својим умом, и ослободити се сваке пометње мисли. "Међутим прилазећи вратима и стигавши до њих, немојмо се тиме задовољити, већ снажно покуцајмо, докле нам се не отворе врата брачне ложнице и не угледамо красоту која је у њој. А та врата јесу Писмо, а ложница иза тих врата јесте лепота мисли која је у њему скривена односно дух истине....Тражимо, испитујмо, истражујмо, питајмо; *јер сваки који иште прима; и који тражи налази; и који куца отвориће му се* (Мт. 7, 8).... Јер ако смо, наиме љубитељи учења, бићемо и многоучени, јер све се стиче старањем и трудом, а пре свега благодаћу коју нам Бог даје".¹⁸

Философијом се као што нам други део ове дефиниције тврди остварује познање и онога што је видљиво и оног што је невидљиво. То значи да цело наше биће треба да усмеримо ка истини која би нас "посредством чувства узвела до Онога који је изнад сваког чувства и поимања, који је узрочник и Творац и саздаатељ свега, јер се *из красоте његових створења сагледава исто тако и Створитељ*, (Прем. 5, 21), *и што је на Њему невидљиво, од постања света умом се на створењима јасно види* (Рим. 1, 2). Према томе ако без таштине и смиренога ума тражимо знање, остварићемо што желимо."¹⁹

Трећа дефиниција философије Св. Јована Дамаскина везана је за суштински проблем са којим се суочава човекова природа, а то је смрт. Тако би ова дефиниција увелико покривала антрополошку проблематику и гласи "Философија је промишљање о смрти, добровољној и природној"²⁰Као што се уочава из ове дефиниције, смрт се у философији Св. Јована Дамаскина разуме на два начина. Једна је смрт природна, односно физичка, која представља раздвајање душе од тела, и друга је добровољна по којој презирући садашњи живот хитамо ка будућем. У томе контексту Св. Јован Дамаскин разуме и живот, односно један је природни (физички) живот којим живимо и други, добровољни, по коме се у овом животу одржавамо.

Човек је по Дамаскину сачињен из материјалних и духовних елемената и он као такав представља додирну тачку између два света. "Бог је дакле створио човека незлобивога, исправног, врлинског, радосног, окићеног сваком врлином...створио га је као некакав други свет (космос, украс), мали у великоме, очевица видиве творевине и посвећеника у тајне умствене творевине.....Створио га је безгрешним по природи и слободним када је у питању воља.....безгрешним.....због тога што склоност греху није имао у својој природи, него у свом опредељењу.....јер оно што бива по принуди није врлина"²¹. Тренутак смрти у тако богоствореном човеку настаје онда када се по

¹⁷ Ибид, стр.54.

¹⁸ Ибид, стр.55.

¹⁹ Ибид, стр.55-56.

²⁰ Ибид, стр.56, 132.

²¹ Ибид, стр.208.

својој вољи окреће злу уместо Богу. А кроз грех у човеков живот улази и пропадљивост. Зато Св. Јован Дамаскин каже да постоји једна природна смрт, коју преко грехопата наслеђујемо и друга добровољна по којој "умиремо" за овај живот, да бисмо наследили вечни. То свакако значи да човек и даље по природи како каже Св. Јован Дамаскин живи у овом свету, али свој физички живот добровољно подређује духовном, и добровољно уподобљује Богу.

На овај начин се приближавамо четвртој дефиницији философије по којој је "философија исто тако уподобљавање Богу"²² Ова дефиниција великим делом покрива етичку проблематику јер расправља о врлини, и начину стицања врлине. Врлине се стичу уподобљавањем Богу, односно преко Бога досегнути истинско познање добра. То Св. Јован Дамаскин демонстрира на примеру праведности. Праведност се по њему огледа преко више примера, она значи пре свега правилну расподелу, затим не оштетити никога, нити бити оштећен, затим показати непристарност на суду, као и давати свакоме по његовим делима. Но изнад праведности, односно доброте је преподобност, (светост), која се огледа у томе да онај ко је оштећен покаже трпљење и опрости онима који су га оштетили, а врхунац светости се огледа у томе да им чак и благодари. Будићи да је човек слободне воље он није ограничен на добро или на зло, зато Св. Јован Дамаскин вели "Ипак је у нашој власти (хоћемо ли) остати у врлини и следовати за Богом који нас ка њој призива, или ћемо одступити од врлине, што значи пребивати у злу и следовати за ђаволом који нас без присиле ка злу призива"²³

Основа човековог спасења по Дамаскиновом учењу јеста Тајна Оваплоћења Логоса Божјег којим човек изнова стиче првобитно изгубљене моћи. Вера и дела имају своју пуноћу у човековом учествовању у светим Тајнама Цркве. Човек је створен као посредник између себе и твари, па је он позван да преко себе спаси и облагороди и саму твар. "Бог је из видиве и невидиве природе, властитим рукама саздао човека по своме образу и подобију, обликујући тело од земље, и својим дувањем подарио му је словесну и умну душу, а тога човека, као што је познато, називамо божанском иконом; јер израз по *образу* (икони) открива оно што је умно и самовласно, док израз по *подобљу*, открива могућност уподобљавања врлини".²⁴ Зато је по Дамаскину требало да човек буде искушан да би искуством стеченим кроз очување заповести, задобио бесмртност као награду за врлину. Ако се човек потруди у врлини тада ће задобити Божју благодат "јер сам Творац и Господ преузима на себе борбу за љубав свог створења и својим делом бива му учитељ".²⁵

Пета дефиниција философије односи се на естетску димезију и гласи "Философија је уметност над уметностима и наука над наукама, односно философија је почетак сваке уметности, јер је њоме пронађена свака уметност"²⁶ Овај израз уметност, у богословољу Св. Јована Дамаскина, више треба схватити као умеће уопште, а не искључиво одређене креативне способности, тиче се значи више способности рукоградитељства. Св. Јован

²² Ибид, стр.56, 132.

²³ Ј. Дамаскин, *Εκδοσις ακριβης*..., ПГ 44

²⁴ Ј. Дамаскин, *Источник знања*, Јасен, Бјели Павле, Никшић, 1997, стр.207.

²⁵ Ибид. стр.236.

²⁶ Ибид, стр.132.

Дамаским у философији види начело сваке уметности, односно мотив сваке науке, и сваког стваралаштва. Јер философија као љубав ка мудрости, односно као извесно боготражитељство наводи човека да се на различите начине приближава Творцу. Зато Св. Јован Дамаскин наводи: "Уметност је по неким таква да у нечему и греши, док је наука која ни и чему не греши, а само философија никада не води у заблуду"²⁷ Човекова потреба да се приближи Богу покрива и естетску димензију а ова димензија свој крајњи домет достиже у иконама јер "штовање упућено икони доспева до праобраза, а праобраз (прволик, прототип), је оно што је на икони изображено, из кога бива извођење образа...Вели на име Бог Мојсију: *Гледај, те начини све ово по слици (образу) који ти је показан на гори* (Изл. 25, 10; Јев. 8, 5). Па зар херувими који су чинили сенку жртвенику нису били дело руку човечих? Шта ли је био чувени храм у Јерусалиму? Није ли био рукотворен и људском вештином начињен".²⁸

Шеста и последња дефиниција философије сублимат је свих претходних и гласи "Философија је опет љубав према мудрости, а истинска мудрост јесте Бог; према томе, љубав према Богу је истинска философија"²⁹. Ова дефиниција нас коначно доводи до суштине саме философске постављености Св. Јована Дамаскина. У овој дефиницији се исцрпљују све предходне по којима Св. Јован Дамаскин покрива све философске дисциплине; онтолошку, гносеолошку, антрополошку, етичку и естетску. Све ове предходне дефиниције доводе до најузвишеније која се налази у љубави према мудрости, а пошто је Премудрост садржана у Богу, тада је истинска философија љубав према Богу. То је разлог ради кога философија јесте наука над наукама и уметност над уметностима, и зато она по Дамаскину никада не води у заблуду, јер је њен пут упућен Богу, који је Љубав. У Љубави Божјој су подједнако садржани и Мудрост и Доброта и Лепота Божја, а они су само Божја имена и Божје енергије "Бог се назива Умом и Логосом и Премудрошћу и Силом, будући да је свега тога узрочник, и будући да је невештаствен, сведелатељ, и свесилан"³⁰. Али Бог иако изрецив по својим енергијама није изрецив нити схватљив по својој суштини "Да Бог дакле постоји то је очито. Али шта је он по суштини и по природи, то је потпуно несхвативо и непознато"³¹. Бог је по Св. Јовану Дамаскину и бестелесан "све што се о Богу говори изразима телесности речено је симболички, и има у себи узвишенији смисао, јер божанство је просто и неизобразиво"³²

Несхватљивост Божје суштине се у томе смислу не може изрећи речима, већ се само може рећи шта она није, али не и шта она јесте. Оно пак што о Богу говоримо на потврдан начин не открива Његову природу него својства те природе. Тако када се каже да је Бог добар, праведан или mudar, не говоримо о Божјој природи него о својствима Његове природе. Прво Божје име "Онај који јесте" (Изл.3, 14) значи да он постоји обухватајући собом и у себе све, а друго име Бог (=Θεός, долази од речи θεειν што значи хитати и старати се о

²⁷ Ибид, стр.57.

²⁸ Ибид, стр.326.

²⁹ Ибид, стр.56.

³⁰ Ибид, стр.171.

³¹ Ибид, стр.148.

³² Ибид, стр.168

свему, показује однос према свему ономе што је њему различито, а Господом се назива у односу на оне над којим Господствује, Царем у односу на оне над којим царује, а Творцем према онима које је створио. На тај начин су и Три ипостаси у савршеној заједници са Богом.

Будући да су Ипостаси у савршеној заједници са Богом, тада је свакако и човек као Божја творевина у заједници са Богом. И то не у било каквом односу него у односу љубави. Христовим Оваплоћењем превазиђен је јаз измеђи Бога и човека, па човек бива спашен од смрти и постаје бог по благодати."Ко свагда жуди за Богом, тај Га види, јер Бог је у свему, и од Њега који јесте зависе сва бића, и ништа не може постојати уколико нема своје биће у Ономе који јесте, јер Бог је помешан са свиме постојећим, будући да одржава јестество у постојању, а Бог Логос се, чак својим светим телом, ипостасно сјединио и несливено мешао са нашим телом"³³. У философији се зато изражава жудња према Премудром, и не само жудња него се преко ње човеку открива и знање о Богу. Знање о Божјем постојању је Бог расадио у свима. Најпре творевина објављује величанство божанске природе. Затим се преко закона и пророка Бог јавио човеку, да би на крају преко свог Јединородног Сина Исуса Христа по мери човекове пријемчивости Бог открио знање о себи. Дакле по Св. Јовану Дамаскину човек знање не може изнедрити из себе, него човек сазнаје тек у сусрету са Богом, односно он добија знање тек као одговор на Божје знање. Па и философија у томе смислу није човеково откривање истине, него се она јавља као човеков одговор на већ откривену Божју Истину. Знање које се философијом открива човеку, се пре свега одређује као љубав ка Премудром, то знање које се добија преко љубави према Богу је такво да истовремено човека преображава и спашава, и човек се преко те љубави уподобљава Богу. "А додир Његов схватамо као најтачније познавање и сакупљање оних знања која су најтананија и најскривенија, јер није могуће да они, које додирујући испитујемо, ишта сакрију за себе".³⁴ Недостатак свога ума и недоследност свог језика, човек употпуњује Божјим Свезнањем. Зато је философија ништа друго, него боготражитељство и богочежња, помоћу које уз Божју помоћ човек остварује пуноћу свога бића.

³³ Ибид, стр.175.

³⁴ Ибид, стр.168.

Sladana Ristić Gorgiev

THE DEFINITIONS OF PHILOSOPHY BY ST. JOHN OF DAMASCUS

Saint John of Damascus is one of the fathers of the Eastern Christian Church. His teaching is not based just on theoretic speculations, but it considers practical living (testifying) of the Truth. St. John defines the philosophy as a science over sciences, and art over arts. This definition origins from the terminological definition of philosophy through which philosophy is love toward wisdom, considering st. John's attitude that true wisdom is God, then he defines philosophy as love toward God. Just because of that st. John makes the distinction between true philosophy and supervising. The true philosophy, in this sense, could be the introduction into christian theology.

From this basic definition rise all other st. John's definitions of philosophy. According to those definitions philosophy is equally cognition of being, cognition of divine and human matters as well as deliberation about death, and imitation to God, too. So, st. John gives us a comprehensive definition of philosophy which in its final consequences could be summed as Godyearning and Godimitationing.

